

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης στις συλλογικές συμβάσεις όσον αφορά τις συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους

(2022/C 374/02)

1. Εισαγωγή

- (1) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές καθορίζουν τις αρχές βάσει των οποίων αξιολογούνται, σύμφωνα με το άρθρο 101 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: «ΣΛΕΕ»), οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική (στο εξής, από κοινού: «συμφωνίες») που συνάπτονται ως αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων (στο εξής: «αντισυμβαλλόμενος/-οι»), σχετικά με τις συνθήκες εργασίας αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους.
- (2) Για τους σκοπούς των παρουσών κατευθυντήριων γραμμών, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:
- α) «αυτοαπασχολούμενος χωρίς υπαλλήλους»: πρόσωπο που δεν έχει συνάψει σύμβαση εργασίας ή που δεν βρίσκεται σε σχέση εργασίας και βασίζεται πρωτίστως στην προσωπική του εργασία για την παροχή των σχετικών υπηρεσιών·
- β) «αντισυμβαλλόμενος»: επιχείρηση στην οποία αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους παρέχουν τις υπηρεσίες τους, δηλαδή επαγγελματίας πελάτης τους, συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων των εν λόγω επιχειρήσεων·
- γ) «συλλογική σύμβαση»: συμφωνία που αποτελεί αντικείμενο διαπραγμάτευσης και συνάπτεται μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους ή των εκπροσώπων τους και των αντισυμβαλλομένων τους, στον βαθμό που η συμφωνία, ως εκ της φύσεως και του αντικειμένου της, αφορά τις συνθήκες εργασίας των εν λόγω αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους ⁽¹⁾·
- δ) «ψηφιακή πλατφόρμα εργασίας»: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει εμπορική υπηρεσία η οποία πληροί όλες τις ακόλουθες απαιτήσεις: i) παρέχεται, τουλάχιστον εν μέρει, εξ αποστάσεως με ηλεκτρονικά μέσα, όπως ιστότοπο ή εφαρμογή για φορητές συσκευές· ii) παρέχεται κατόπιν αιτήματος του αποδέκτη της υπηρεσίας· και iii) περιλαμβάνει, ως αναγκαίο και ουσιώδες στοιχείο, την οργάνωση της εργασίας που εκτελείται από άτομα, ανεξάρτητα από το αν η εν λόγω εργασία εκτελείται διαδικτυακά ή σε συγκεκριμένο τόπο ⁽²⁾.
- (3) Το άρθρο 101 της ΣΛΕΕ απαγορεύει τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων που περιορίζουν τον ανταγωνισμό εντός της εσωτερικής αγοράς, ιδίως στις περιπτώσεις που αυτές συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής. Οι κανόνες ανταγωνισμού της Ένωσης βασίζονται στο άρθρο 3 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (στο εξής: «ΣΕΕ»), το οποίο προβλέπει ότι η Ένωση εγκαθιδρύει εσωτερική αγορά, συμπεριλαμβανομένου ενός συστήματος που εξασφαλίζει ότι δεν στρεβλώνεται ο ανταγωνισμός ⁽³⁾.
- (4) Το άρθρο 3 παράγραφος 3 της ΣΕΕ προβλέπει επίσης ότι η Ένωση προωθεί «την κοινωνική οικονομία της αγοράς με υψηλό βαθμό ανταγωνιστικότητας, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο». Παρομοίως, το άρθρο 9 της ΣΛΕΕ προβλέπει ότι «[κ]ατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεων της, η Ένωση συνεκτιμά τις απαιτήσεις που συνδέονται με την προαγωγή υψηλού επιπέδου απασχόλησης, με τη διασφάλιση της κατάλληλης κοινωνικής προστασίας, με την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού καθώς και με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης, κατάρτισης και προστασίας της ανθρώπινης υγείας». Για τον σκοπό αυτόν, η Ένωση αναγνωρίζει τον σημαντικό ρόλο του κοινωνικού διαλόγου και των συλλογικών διαπραγματεύσεων και δεσμεύεται, σύμφωνα με το άρθρο 152 της ΣΛΕΕ, να «διευκολύνει τον διάλογο» μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, «σεβόμενη την αυτονομία τους». Το άρθρο 28 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζει περαιτέρω το δικαίωμα διαπραγμάτευσης και συλλογικών δράσεων ⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Ο ορισμός αυτός ισχύει με την επιφύλαξη του ορισμού της «συλλογικής σύμβασης» που χρησιμοποιείται στα κράτη μέλη στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου.

⁽²⁾ Ο όρος «ψηφιακή πλατφόρμα εργασίας» ορίζεται σύμφωνα με την πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εργαζομένων σε πλατφόρμες [COM(2021) 762 final - Πρόταση οδηγίας για την εργασία σε πλατφόρμες]. Η Επιτροπή θα εξετάσει την ανάγκη επικαιροποίησης του ορισμού στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, εάν ο ορισμός του ίδιου όρου στην εκδοθείσα οδηγία για την εργασία σε πλατφόρμες διαφέρει ουσιωδώς από αυτόν.

⁽³⁾ Τίτλος VII κεφάλαιο 1 τμήμα 1 της ΣΛΕΕ, και πρωτόκολλο αριθ. 27 της ΣΕΕ και της ΣΛΕΕ.

⁽⁴⁾ Η βελτίωση των συνθηκών εργασίας και η κατάλληλη κοινωνική προστασία αποτελούν επίσης βασικές αρχές του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, σύμφωνα με τον οποίο «ζητείται η γνώμη των κοινωνικών εταίρων όσον αφορά τη χάραξη και την εφαρμογή πολιτικών στους τομείς της οικονομίας, της απασχόλησης και των κοινωνικών ζητημάτων, σύμφωνα με τις εθνικές πρακτικές» και «οι κοινωνικοί εταίροι ενθαρρύνονται να διαπραγματεύονται και να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις επί των ζητημάτων που τους αφορούν». Βλ. τον ευρωπαϊκό πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων, σημείο 8, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el.

- (5) Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: «Δικαστήριο») έλαβε υπόψη τους στόχους κοινωνικής πολιτικής της Ένωσης όταν έκρινε στην υπόθεση Albany, σε σχέση με τις συλλογικές διαπραγματεύσεις μεταξύ των κοινωνικών εταίρων, ότι ορισμένα περιοριστικά του ανταγωνισμού αποτελέσματα είναι σύμφυτα με τις συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των εργοδοτών και των εργαζομένων και είναι αναγκαία για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας⁽⁵⁾. Ως εκ τούτου, οι συμφωνίες που συνάπτονται στο πλαίσιο συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ εργοδοτών και εργαζομένων και αποσκοπούν, ως εκ της φύσεως και του αντικειμένου τους, στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας (συμπεριλαμβανομένων των αμοιβών) δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ και, συνεπώς, δεν παραβιάζουν το δίκαιο ανταγωνισμού της Ένωσης («εξαιρεία Albany») (6).
- (6) Η κατάσταση για τους αυτοαπασχολούμενους είναι διαφορετική. Η απαγόρευση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ισχύει για τις «επιχειρήσεις», που είναι ευρεία έννοια η οποία καλύπτει κάθε οντότητα η οποία ασκεί οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς που τη διέπει και τον τρόπο χρηματοδότησής της (7). Ως εκ τούτου, οι αυτοαπασχολούμενοι, ακόμη και αν είναι φυσικά πρόσωπα που εργάζονται για ίδιο λογαριασμό, θεωρούνται, καταρχήν, επιχειρήσεις κατά την έννοια του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι παρέχουν τις υπηρεσίες τους έναντι αμοιβής σε συγκεκριμένη αγορά και ασκούν ανεξάρτητη οικονομική δραστηριότητα (8).
- (7) Το Δικαστήριο διευκρίνισε εν προκειμένω ότι η εξαιρεία Albany καλύπτει και τους «ψευδο-αυτοαπασχολούμενους», δεδομένου ότι αυτοί θεωρείται ότι βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων (9). Στο πλαίσιο αυτό, το Δικαστήριο έχει θεωρήσει ένα πρόσωπο ψευδο-αυτοαπασχολούμενο εάν το εν λόγω πρόσωπο: α) ενεργεί υπό τις εντολές του εργοδότη, ιδίως ως προς την επιλογή του χρόνου, του τόπου και του αντικειμένου της εργασίας· β) δεν συμμετέχει στους επιχειρηματικούς κινδύνους του εργοδότη· και γ) ενσωματώνεται στην επιχείρηση του εργοδότη καθ' όλη τη διάρκεια της σχέσεως εργασίας, με συνέπεια τη δημιουργία μίας οικονομικής ενότητας. Τα κριτήρια αυτά, αφενός, ισχύουν για τους σκοπούς της εφαρμογής του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης ανεξάρτητα από το αν το εν λόγω πρόσωπο χαρακτηρίζεται ως αυτοαπασχολούμενος/-η κατά το εθνικό δίκαιο για σκοπούς φορολογικούς, διοικητικούς ή γραφειοκρατικούς και, αφετέρου, απαιτούν κατά περίπτωση αξιολόγηση με βάση τα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης υπόθεσης (10). Ωστόσο, έως ότου κριθεί από δικαστήριο ή από διοικητική αρχή ότι ένας ψευδο-αυτοαπασχολούμενος είναι εργαζόμενος, ο εν λόγω ψευδο-αυτοαπασχολούμενος δεν έχει τη νομική βεβαιότητα ότι θα εφαρμοστεί η εξαιρεία Albany. Όταν έχει κριθεί ότι ένα πρόσωπο είναι εργαζόμενος, δεν υπάρχει κίνδυνος παράβασης του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ με τη συμμετοχή του προσώπου αυτού σε συλλογικές διαπραγματεύσεις και συμφωνίες που αποσκοπούν στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας.
- (8) Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι αυτοαπασχολούμενοι δυσκολεύονται να επηρεάσουν τις συνθήκες εργασίας τους. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους, οι οποίοι εργάζονται μόνοι τους και βασίζονται πρωτίστως στην προσωπική τους εργασία για να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Ακόμη και αν δεν είναι πλήρως ενσωματωμένοι στην επιχείρηση του εντολέα τους με τον ίδιο τρόπο όπως οι εργαζόμενοι, ορισμένοι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους ενδέχεται να μην είναι κατάλληλοι ανεξάρτητοι από τον εντολέα τους ή να μη διαθέτουν επαρκή διαπραγματευτική ισχύ. Στη διαμόρφωση της κατάστασης αυτής έχουν συμβάλει πρόσφατες εξελίξεις στην αγορά εργασίας,

(5) Απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Albany International BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430, σκέψη 59· βλ. επίσης απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 22· απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 2007, International Transport Workers' Federation και Finnish Seamen's Union κατά Viking Line ABP και ΟΥ Viking Line Eesti, C-438/05, EU:C:2007:772, σκέψη 49· απόφαση της 9ης Ιουλίου 2009, 3F κατά Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, C-319/07, EU:C:2009:435, σκέψη 50.

(6) Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 23· απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Albany International BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430, σκέψη 60· απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Brentjens' Handelsonderneming BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds voor de Handel in Bouwmaterialen, C-115/97, EU:C:1999:434, σκέψη 57· απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Maatschappij Drijvende Bokken BV κατά Stichting Pensioenfonds voor de Vervoer- en Havenbedrijven, C-219/97, EU:C:1999:437, σκέψη 47· απόφαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, Pavel Pavlov κ.λπ. κατά Stichting Pensioenfonds Medische Specialisten, C-180/98, EU:C:2000:428, σκέψη 67· απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 2000, Hendrik van der Woude κατά Stichting Beatrixoord, C-222/98, EU:C:2000:475, σκέψη 22· απόφαση της 3ης Μαρτίου 2011, AG2R Prévoyance κατά Beaudout Père et Fils SARL, C-437/09, EU:C:2011:112, σκέψη 29.

(7) Απόφαση της 23ης Απριλίου 1991, Klaus Höfner και Fritz Elser κατά Macrotron GmbH, C-41/90, ECLI:EU:C:1991:161, σκέψη 21· απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 1995, Fédération Française des Sociétés d'Assurance, Société Paternelle-Vie, Union des Assurances de Paris-Vie και Caisse d'Assurance et de Prévoyance Mutuelle des Agriculteurs κατά Ministère de l'Agriculture et de la Pêche, C-244/94, EU:C:1995:392, σκέψη 14· απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1997, Job Centre coop. arl., C-55/96, EU:C:1997:603, σκέψη 21.

(8) Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 27· απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2013, Ordem dos Técnicos Oficiais de Contas κατά Autoridade da Concorrência, C-1/12, EU:C:2013:127, σκέψεις 36 και 37· απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio κατά Compañía Española de Petróleos SA, C-217/05, EU:C:2006:784, σκέψη 45.

(9) Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψεις 30, 31 και 42.

(10) Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψεις 36 και 37.

κυρίως η τάση υπεργολαβίας και εξωτερικής ανάθεσης επιχειρηματικών και προσωπικών υπηρεσιών, καθώς και η ψηφιοποίηση των διαδικασιών παραγωγής και η ανάδυση της οικονομίας των επιγραμμικών πλατφορμών ⁽¹¹⁾. Οι συλλογικές διαπραγματεύσεις μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό μέσο για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των εν λόγω αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους.

- (9) Στο πλαίσιο αυτό, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές διευκρινίζουν ότι: α) οι συλλογικές συμβάσεις εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ· και β) η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει εναντίον συλλογικών συμβάσεων αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που βρίσκονται αντιμέτωποι με ανισορροπία στη διαπραγματευτική ισχύ έναντι του ή των αντισυμβαλλομένων τους.
- (10) Στις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές εξηγείται ο τρόπος με τον οποίο η Επιτροπή θα εφαρμόζει το δικαίωμα ανταγωνισμού της Ένωσης, με την επιφύλαξη της εφαρμογής άλλων κανόνων ή αρχών του δικαίου της Ένωσης. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν δημιουργούν κοινωνικά δικαιώματα ή υποχρεώσεις και δεν θίγουν τα προνόμια των κρατών μελών στον τομέα της κοινωνικής πολιτικής ούτε την αυτονομία των κοινωνικών εταίρων. Ειδικότερα, δεν επηρεάζουν τις αρμοδιότητες των κρατών και/ή των κοινωνικών εταίρων όσον αφορά την οργάνωση των συλλογικών διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο του εθνικού δικαίου και/ή των πρακτικών των κρατών μελών. Επίσης, δεν θίγουν τους ορισμούς των όρων «εργαζόμενος» ή «αυτοαπασχολούμενος» σύμφωνα με το εθνικό δικαίο ⁽¹²⁾ ούτε τη δυνατότητα των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους να ζητήσουν ανακατάταξη του καθεστώτος απασχόλησής τους (ή των εθνικών αρχών/δικαστηρίων να αξιολογήσουν σχετικές υποθέσεις) βάσει του ενωσιακού ή του εθνικού δικαίου. Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές αποσαφηνίζουν απλώς τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ορισμένοι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους και ο αντισυμβαλλόμενος ή οι αντισυμβαλλόμενοι τους μπορούν να προβαίνουν σε συλλογικές διαπραγματεύσεις και να συνάπτουν συμφωνίες χωρίς να διατρέχουν κίνδυνο παράβασης του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.
- (11) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές ισχύουν επίσης με την επιφύλαξη οποιασδήποτε μεταγενέστερης ερμηνείας του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ από το Δικαστήριο σε σχέση με συμφωνίες που συνάπτονται στο πλαίσιο συλλογικών διαπραγματεύσεων. Δεν επηρεάζουν την εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης, όπως προβλέπεται στο άρθρο 42 της ΣΛΕΕ και στη σχετική νομοθεσία της Ένωσης σε σχέση με τους τομείς της γεωργίας και της αλιείας ⁽¹³⁾. Επιπλέον, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές ισχύουν με την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 101 παράγραφος 3 της ΣΛΕΕ, που εξαιρεί από το άρθρο 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ συμφωνίες οι οποίες: α) συμβάλλουν στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου· β) μετακυλίνουν στους καταναλωτές δικαίωμα τμήμα από το όφελος που προκύπτει· γ) περιέχουν μόνο απαραίτητους περιορισμούς του ανταγωνισμού· και δ) δεν παρέχουν στα μέρη τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων ή υπηρεσιών ⁽¹⁴⁾.
- (12) Προς αποφυγή αμφιβολιών, οι συλλογικές συμβάσεις που αποτελούν αντικείμενο διαπραγματεύσεων και συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου δεν συνιστούν απαραίτητως παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, αλλά απαιτούν αξιολόγηση κατά περίπτωση, όπως ισχύει και για οποιοδήποτε άλλο είδος συμφωνίας μεταξύ επιχειρήσεων.

⁽¹¹⁾ Επιπλέον, η κρίση λόγω COVID-19 έχει καταστήσει πολλούς αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους ακόμη περισσότερο ευάλωτους, καθώς η απώλεια εσόδων που υφίστανται επιδεινώνεται λόγω της ανεπάρκειας ή της ανυπαρξίας εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης και ειδικών μέτρων στήριξης. Βλέπε Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Έκθεση της 13ης Οκτωβρίου 2021 σχετικά με την κατάσταση των καλλιτεχνών και την πολιτιστική ανάκαμψη στην ΕΕ (2020/2261(INI)), Επιτροπή Πολιτισμού και Παιδείας, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0283_EL.html#title1.

⁽¹²⁾ Σύμφωνα με πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το βασικό χαρακτηριστικό της σχέσεως εξαρτημένης εργασίας έγκειται στο γεγονός ότι «το ένα πρόσωπο παρέχει κατά τη διάρκεια μιας χρονικής περιόδου, για λογαριασμό του άλλου προσώπου και υπό τις εντολές του τελευταίου, υπηρεσίες έναντι των οποίων λαμβάνει αμοιβή». Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο χαρακτηρισμός ενός προσώπου ως «εργαζομένου» ή ως «αυτοαπασχολούμενου» πρέπει κατά κύριο λόγο να καθορίζεται κατά περίπτωση σύμφωνα με το εθνικό δικαίο, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας του Δικαστηρίου. Βλ. απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 34· απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2013, L. N. κατά Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte, C-46/12, EU:C:2013:97, σκέψη 40· απόφαση της 10ης Σεπτεμβρίου 2014, Ηρακλής Χαράλαμπίδης κατά Calogero Casilli, C-270/13, EU:C:2014:2185, σκέψη 28· απόφαση της 16ης Ιουλίου 2020, Governo della Repubblica italiana (Καθεστώς των Ιταλών ειρηνοδικών), C-658/18, EU:C:2020:572.

⁽¹³⁾ Άρθρα 206 έως 210 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ L 347 της 20.12.2013, σ. 671)· άρθρα 40 και 41 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1379/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2013, για την κοινή οργάνωση των αγορών των προϊόντων αλιείας και υδατοκαλλιέργειας, την τροποποίηση των κανονισμών του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1184/2006 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 και την κατάργηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 104/2000 του Συμβουλίου (ΕΕ L 354 της 28.12.2013, σ. 1).

⁽¹⁴⁾ Ανακοίνωση της Επιτροπής — Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της Συνθήκης (ΕΕ C 101 της 27.4.2004, σ. 97), σημείο 34.

2. Γενικό πεδίο εφαρμογής

2.1. Είδη συμβάσεων που καλύπτονται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές

- (13) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές εφαρμόζονται στις «συλλογικές συμβάσεις», όπως ορίζονται στο σημείο 2 στοιχείο γ).
- (14) Με την επιφύλαξη της διακριτικής ευχέρειας των κρατών μελών όσον αφορά τον καθορισμό των διαύλων συλλογικής εκπροσώπησης των αυτοαπασχολούμενων, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές εφαρμόζονται σε όλες τις μορφές συλλογικών διαπραγματεύσεων που διεξάγονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και πρακτική, από τις διαπραγματεύσεις μέσω κοινωνικών εταιρών ή άλλων ενώσεων έως τις άμεσες διαπραγματεύσεις από ομάδα αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους ή από τους εκπροσώπους τους με τον ή τους αντισυμβαλλομένους τους ή ενώσεις των εν λόγω αντισυμβαλλομένων. Καλύπτουν επίσης περιπτώσεις στις οποίες αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους, είτε σε ατομική βάση είτε ως ομάδα, επιθυμούν να υπαχθούν σε ήδη υφιστάμενη συλλογική σύμβαση (ρήτρα προαιρετικής συμμετοχής, «opt-in») που έχει συναφθεί μεταξύ του αντισυμβαλλομένου τους και μιας ομάδας εργαζομένων/αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους.
- (15) Οι συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους περιλαμβάνουν θέματα όπως η αμοιβή, οι ανταμοιβές και τα πριμ, ο χρόνος εργασίας και το πρόγραμμα οργάνωσης του χρόνου εργασίας, οι διακοπές, οι άδειες, οι φυσικοί χώροι στους οποίους εκτελείται η εργασία, η υγεία και η ασφάλεια, η ασφάλιση και η κοινωνική ασφάλιση, καθώς και οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους δικαιούνται να παύσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους ή υπό τις οποίες ο αντισυμβαλλόμενος δικαιούται να παύσει να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες τους.
- (16) Η διαπραγμάτευση και η σύναψη συλλογικών συμβάσεων προϋποθέτουν κάποιον βαθμό συντονισμού μεταξύ των πολλαπλών μερών σε κάθε διαπραγματευτική πλευρά πριν από τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη της συλλογικής σύμβασης. Ο συντονισμός αυτός μπορεί να λάβει τη μορφή συμφωνίας ή ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των μερών σε κάθε διαπραγματευτική πλευρά, προκειμένου να αποφασιστεί κοινή προσέγγιση όσον αφορά το αντικείμενο (συνθήκες εργασίας) και/ή τη μορφή της διαπραγμάτευσης (π.χ. πολυμερής ή μέσω του διορισμού εκπροσώπων). Στον βαθμό που ο συντονισμός αυτός είναι αναγκαίος και αναλογικός για τη διαπραγμάτευση ή τη σύναψη της συλλογικής σύμβασης, θα αντιμετωπίζεται για τους σκοπούς του παρόντος εγγράφου με τον ίδιο τρόπο όπως και η συλλογική σύμβαση με την οποία συνδέεται (ή θα συνδεόταν, σε περίπτωση ανεπιτυχών διαπραγματεύσεων) ⁽¹⁵⁾.
- (17) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν καλύπτουν αποφάσεις ενώσεων ούτε συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές μεταξύ επιχειρήσεων εκτός του πλαισίου διαπραγματεύσεων (ή της προετοιμασίας διαπραγματεύσεων) μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους. Ειδικότερα, δεν καλύπτουν τις συμφωνίες που υπερβαίνουν τη ρύθμιση των συνθηκών εργασίας ή καθορίζουν τους όρους (ιδίως τις τιμές) βάσει των οποίων προσφέρονται υπηρεσίες από αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους ή από τον ή τους αντισυμβαλλομένους στους καταναλωτές ⁽¹⁶⁾, ή που περιορίζουν την ελευθερία των επιχειρήσεων να προσλαμβάνουν τους παρόχους εργασίας που χρειάζονται.

Παράδειγμα 1

Σενάριο: Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διανομείς με δίτροχα παρέχουν τις υπηρεσίες τους στις τρεις πλατφόρμες παράδοσης που δραστηριοποιούνται στην πόλη Β. Υπάρχει συλλογική σύμβαση μεταξύ των πλατφορμών παράδοσης και των διανομμένων με δίτροχα, η οποία καθορίζει τις αμοιβές που πρέπει να καταβάλλουν οι πλατφόρμες στους διανομείς με δίτροχα για τις υπηρεσίες τους, καθώς και τις ελάχιστες υποχρεώσεις που υπέχουν οι πλατφόρμες έναντι των διανομμένων με δίτροχα σε θέματα υγείας και ασφάλειας. Η συλλογική σύμβαση προβλέπει ότι οι διανομείς με δίτροχα περιορίζουν τις υπηρεσίες τους σε συγκεκριμένη περιοχή της πόλης. Για τον σκοπό αυτόν, η σύμβαση διαιρεί την πόλη σε τρεις χωριστές περιοχές, από μία για τους διανομείς της κάθε πλατφόρμας. Χωριστά, οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διανομείς με δίτροχα στην πόλη Β συμφωνούν μεταξύ τους να μην πραγματοποιούν περισσότερες από είκοσι παραδόσεις ανά τέσσερις ώρες εντός μίας εργάσιμης ημέρας.

⁽¹⁵⁾ Για παράδειγμα, οι κατευθυντήριες γραμμές καλύπτουν τον συντονισμό μεταξύ των αντισυμβαλλομένων με σκοπό να αποφασίσουν ένα εύρος αμοιβών που μπορούν να συζητήσουν με αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους στο πλαίσιο των συλλογικών τους διαπραγματεύσεων. Ο συντονισμός αυτός καλύπτεται από τις κατευθυντήριες γραμμές, στον βαθμό που είναι αναγκαίος και αναλογικός για τη διαπραγμάτευση ή τη σύναψη συλλογικής σύμβασης (σημείο 16) και δεν ισοδυναμεί με ανταγωνιστική συμφωνία (σημείο 17). Αντιανταγωνιστική συμφωνία μπορεί να προκύψει, για παράδειγμα, όταν οι αντισυμβαλλόμενοι χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται μέσω του εν λόγω συντονισμού ως σημείο εστίασης για να καθορίσουν μονομερώς την ίδια αμοιβή για τους αντίστοιχους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους. Η πρακτική αυτή δεν καλύπτεται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, δεδομένου ότι υπερβαίνει τα αναγκαία και αναλογικά όρια για τη διεξαγωγή συλλογικών διαπραγματεύσεων με αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους.

⁽¹⁶⁾ Άρθρο 2 σημείο 1 της οδηγίας 2011/83/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με τα δικαιώματα των καταναλωτών, την τροποποίηση της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 1999/44/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και την κατάργηση της οδηγίας 85/577/ΕΟΚ του Συμβουλίου και της οδηγίας 97/7/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 304 της 22.11.2011, σ. 64).

Ανάλυση: Το παράδειγμα αναφέρεται σε δύο συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ: α) τη συλλογική σύμβαση μεταξύ των πλατφορμών και των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους διανομέων με δίκτροχα και β) τη συμφωνία μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους διανομέων με δίκτροχα σχετικά με τον μέγιστο αριθμό παραδόσεων. Η συλλογική σύμβαση καλύπτεται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, καθώς είναι αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων και ρυθμίζει τις συνθήκες εργασίας (αμοιβές, συνθήκες υγείας και ασφάλειας) υπό τις οποίες οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διανομείς με δίκτροχα παρέχουν τις υπηρεσίες τους στις πλατφόρμες. Ωστόσο, το τμήμα της συλλογικής σύμβασης που κατανέμει το έδαφος της πόλης μεταξύ των τριών πλατφορμών δεν αφορά τις συνθήκες εργασίας, αλλά συνιστά συμφωνία κατανομής της αγοράς, η οποία, ως εκ τούτου, ενδέχεται να συνιστά παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ως εκ του αντικειμένου της ⁽¹⁷⁾.

Αντιθέτως, η χωριστή συμφωνία μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους διανομέων με δίκτροχα σχετικά με τον αριθμό παραδόσεων ανά εργάσιμη ημέρα δεν είναι αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους και, συνεπώς, δεν καλύπτεται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, αλλά θα πρέπει να αξιολογηθεί χωριστά.

Παράδειγμα 2

Σενάριο: Οι επαγγελματικοί αθλητικοί σύλλογοι στο κράτος μέλος X συμφωνούν μεταξύ τους να μην προσλαμβάνουν αθλητές ο ένας από τον άλλον κατά τη διάρκεια ισχύος των συμβάσεων των αθλητών με κάποιον από τους αθλητικούς συλλόγους. Οι σύλλογοι συντονίζουν επίσης τα επίπεδα αμοιβής των αθλητών ηλικίας άνω των 35 ετών.

Ανάλυση: Οι συμφωνίες μεταξύ των αθλητικών συλλόγων συνιστούν συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ. Οι συμφωνίες δεν καλύπτονται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, δεδομένου ότι δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους και, ως εκ τούτου, δεν αποτελούν συλλογικές συμβάσεις. Η πρώτη συμφωνία ενδέχεται να συνιστά παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ως εκ του αντικειμένου της, δεδομένου ότι περιορίζει τον ανταγωνισμό μεταξύ των αθλητικών συλλόγων όσον αφορά την πρόσληψη των καλύτερων αθλητών στην αγορά. Η δεύτερη συμφωνία (καθορισμού μισθών) ενδέχεται επίσης να συνιστά παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ως εκ του αντικειμένου της, δεδομένου ότι αποτελεί κατ' ουσία συμφωνία μεταξύ ανταγωνιστών (των συλλόγων) για ευθυγράμμιση του κόστους των εισροών τους.

Συνολικά, το παρόν παράδειγμα απεικονίζει πρακτικές επιχειρήσεων στην αγορά εργασίας οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου και ενδέχεται να συνιστούν παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

2.2 Πρόσωπα που καλύπτονται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές

(18) Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές καλύπτουν τις συλλογικές συμβάσεις που αφορούν τις συνθήκες εργασίας των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους, όπως ορίζονται στο σημείο 2 στοιχείο α) του παρόντος εγγράφου. Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους ενδέχεται να χρησιμοποιούν ορισμένα αγαθά ή περιουσιακά στοιχεία για την παροχή των υπηρεσιών τους. Για παράδειγμα, ένας/μία καθαριστής/-ίστρια χρησιμοποιεί εξαρτήματα καθαρισμού και ένας/μία μουσικός παίζει ένα μουσικό όργανο. Στις περιπτώσεις αυτές, τα αγαθά χρησιμοποιούνται ως βοηθητικό μέσο για την παροχή της τελικής υπηρεσίας και, ως εκ τούτου, θεωρείται ότι οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους βασίζονται στην προσωπική τους εργασία. Αντιθέτως, οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν εφαρμόζονται σε περιπτώσεις στις οποίες η οικονομική δραστηριότητα του αυτοαπασχολούμενου χωρίς υπαλλήλους συνίσταται απλώς στην από κοινού χρήση ή την εκμετάλλευση αγαθών ή περιουσιακών στοιχείων ή στη μεταπώληση αγαθών/υπηρεσιών. Για παράδειγμα, όταν ένα αυτοαπασχολούμενο χωρίς υπαλλήλους άτομο εκμισθώνει κατάλυμα ή μεταπωλεί ανταλλακτικά αυτοκινήτων, οι δραστηριότητες αυτές αφορούν την εκμετάλλευση περιουσιακών στοιχείων και τη μεταπώληση αγαθών, και όχι την παροχή προσωπικής εργασίας.

(19) Στο τμήμα 3 του παρόντος εγγράφου καθορίζονται οι κατηγορίες συλλογικών συμβάσεων οι οποίες αφορούν αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους και για τις οποίες η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, στο δε τμήμα 4 του παρόντος εγγράφου καθορίζονται οι κατηγορίες συλλογικών συμβάσεων ως προς τις οποίες δεν θα παρεμβαίνει η Επιτροπή. Παρά το γεγονός ότι ένας αυτοαπασχολούμενος χωρίς υπαλλήλους ή μια συλλογική σύμβαση εμπίπτει στις κατηγορίες που προσδιορίζονται στο τμήμα 3 ή 4 του παρόντος εγγράφου, εξακολουθούν να έχουν εφαρμογή οι γενικές αρχές που καθορίζουν το πεδίο εφαρμογής των παρούσων κατευθυντήριων γραμμών, οι οποίες καθορίζονται στο παρόν τμήμα. Τα κριτήρια που καθορίζονται στα τμήματα 3 και 4 πρέπει να πληρούνται τη χρονική στιγμή κατά την οποία αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διαπραγματεύονται συλλογικά και συνάπτουν συμφωνία με έναν ή περισσότερους αντισυμβαλλομένους τους.

⁽¹⁷⁾ Περιορισμός του ανταγωνισμού θα μπορούσε επίσης να διαπιστωθεί εάν η συλλογική σύμβαση ρύθμιζε άλλα θέματα πέραν των συνθηκών εργασίας, όπως τις ώρες λειτουργίας κατά τη διάρκεια των οποίων οι τρεις πλατφόρμες θα παρέχουν τις υπηρεσίες τους.

3. Συλλογικές συμβάσεις αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπάλληλους σε αντίστοιχη κατάσταση με εκείνη των εργαζομένων, οι οποίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ

- (20) Σε περιπτώσεις στις οποίες αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων, θα θεωρείται ότι οι συλλογικές συμβάσεις τους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, ανεξάρτητα από το αν τα πρόσωπα αυτά πληρούν επίσης τα κριτήρια για να θεωρηθούν ψευδο-αυτοαπασχολούμενοι (βλ. σημείο 7 του παρόντος εγγράφου) ⁽¹⁸⁾.
- (21) Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι μια συλλογική σύμβαση που καλύπτει αυτοαπασχολούμενους επαγγελματίες (παρόχους υπηρεσιών) μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει προκύψει από κοινωνικό διάλογο σε περίπτωση που οι επαγγελματίες βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων ⁽¹⁹⁾ και επιβεβαίωσε ότι «δεν είναι πάντοτε εύκολο, στη σύγχρονη οικονομία, να αποσαφηνιστεί αν κάποιος αυτοαπασχολούμενος [...] πρέπει όντως να εξομοιωθούν με επιχειρήσεις» ⁽²⁰⁾. Το Δικαστήριο έχει επίσης αποφανθεί ότι ένας/μία επαγγελματίας παύει να έχει την ιδιότητα του ανεξάρτητου οικονομικού φορέα, και επομένως τα χαρακτηριστικά της επιχειρήσεως, όταν δεν καθορίζει αυτοτελώς τη συμπεριφορά του/της στην αγορά, αλλά εξαρτάται πλήρως από τον εντολέα του/της, καθόσον ο/η επαγγελματίας δεν αναλαμβάνει κανέναν από τους οικονομικούς και εμπορικούς κινδύνους που απορρέουν από τη δραστηριότητα του εντολέα και λειτουργεί ως προσηθείς, ενσωματωμένος στην επιχείρηση του εντολέα ⁽²¹⁾.
- (22) Με βάση τα κριτήρια αυτά και λαμβανομένων υπόψη των εξελίξεων στις αγορές εργασίας της Ένωσης και στις εθνικές αγορές εργασίας (όσον αφορά τη νομοθεσία και τη νομολογία), για τους σκοπούς του παρόντος εγγράφου, η Επιτροπή θεωρεί ότι οι κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που αναφέρονται στα τμήματα 3.1, 3.2 και 3.3 του παρόντος εγγράφου βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων και ότι, ως εκ τούτου, οι συλλογικές συμβάσεις τις οποίες διαπραγματεύονται και συνάπτουν δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ⁽²²⁾:

3.1. Οικονομικά εξαρτώμενοι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους

- (23) Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που παρέχουν τις υπηρεσίες τους αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο σε έναν αντισυμβαλλόμενο είναι πιθανό να βρίσκονται σε κατάσταση οικονομικής εξάρτησης έναντι του εν λόγω αντισυμβαλλομένου. Κατά γενικό κανόνα, οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους δεν καθορίζουν αυτοτελώς τη συμπεριφορά τους στην αγορά, εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον αντισυμβαλλόμενο τους και ενσωματώνονται στην επιχειρηματική του δραστηριότητα, με αποτέλεσμα να συναποτελούν μία οικονομική ενότητα με τον εν λόγω αντισυμβαλλόμενο. Επιπλέον, οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους είναι πιθανότερο να λαμβάνουν εντολές σχετικά με τον τρόπο εκτέλεσης της εργασίας τους. Το ζήτημα των οικονομικά εξαρτώμενων αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους έχει αναγνωριστεί σε διάφορες εθνικές νομοθεσίες, που παρέχουν στους εν λόγω αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούν τα κριτήρια που καθορίζονται από τις αντίστοιχες εθνικές ρυθμίσεις ⁽²³⁾.
- (24) Η Επιτροπή θεωρεί ότι ένα αυτοαπασχολούμενο χωρίς υπαλλήλους άτομο βρίσκεται σε κατάσταση οικονομικής εξάρτησης όταν αποκτά, κατά μέσο όρο, τουλάχιστον το 50 % του συνολικού εισοδήματός του από εργασία από έναν και μόνο αντισυμβαλλόμενο, κατά τη διάρκεια είτε ενός είτε δύο ετών ⁽²⁴⁾.

⁽¹⁸⁾ Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411· απόφαση της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Albany International BV κατά Stichting Bedrijfspensioenfonds Textielindustrie, C-67/96, EU:C:1999:430.

⁽¹⁹⁾ Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψεις 31 και 42.

⁽²⁰⁾ Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 32.

⁽²¹⁾ Απόφαση της 4ης Δεκεμβρίου 2014, FNV Kunsten Informatie en Media κατά Staat der Nederlanden, C-413/13, EU:C:2014:2411, σκέψη 33· απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 2006, Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio κατά Compañía Española de Petróleos SA, C-217/05, EU:C:2006:784, σκέψεις 43 και 44.

⁽²²⁾ Οι κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που αναφέρονται στα τμήματα 3 και 4 είναι πιθανό να αλληλοεπικαλύπτονται. Επομένως, ορισμένοι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους ενδέχεται να εμπίπτουν σε περισσότερες από μία από τις εν λόγω κατηγορίες.

⁽²³⁾ Για παράδειγμα, η Γερμανία, σύμφωνα με το άρθρο 12a του νόμου για τις συλλογικές συμβάσεις, στην έκδοση που δημοσιεύθηκε στις 25 Αυγούστου 1969 (Ομοσπονδιακή Επίσημη Εφημερίδα I, σ. 1323), όπως τροποποιήθηκε τελευταία με το άρθρο 8 του νόμου της 20ής Μαΐου 2020 (Ομοσπονδιακή Επίσημη Εφημερίδα I, σ. 1055) και η Ισπανία, σύμφωνα με το άρθρο 11 του νόμου 20/2007, της 11ης Ιουλίου 2007, σχετικά με το καθεστώς της αυτοαπασχόλησης, Επίσημη Εφημερίδα του Κράτους αριθ. 166 της 12ης Ιουλίου 2007, σελίδες 29964 έως 29978, έχουν βασιστεί αμφότερες στο κριτήριο της οικονομικής εξάρτησης.

⁽²⁴⁾ Αυτό ισχύει επίσης όταν ένα αυτοαπασχολούμενο χωρίς υπαλλήλους άτομο παρέχει υπηρεσίες σε αντισυμβαλλόμενο για χρονικό διάστημα μικρότερο του ενός έτους.

- (25) Επομένως, οι συλλογικές συμβάσεις σχετικά με τις συνθήκες εργασίας οι οποίες συνάπτονται μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που βρίσκονται σε κατάσταση οικονομικής εξάρτησης και του αντισυμβαλλομένου τους από τον οποίο εξαρτώνται οικονομικά δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

Παράδειγμα 3

Σενάριο: Η εταιρεία X είναι εταιρεία αρχιτεκτόνων που συνάπτει συμβάσεις με μεγάλο αριθμό (αυτοαπασχολούμενων) αρχιτεκτόνων για την ολοκλήρωση των έργων της. Οι αρχιτέκτονες αποκτούν το 90 % του εισοδήματός τους από την εταιρεία X, όπως αποδεικνύεται από τις φορολογικές τους δηλώσεις. Οι αρχιτέκτονες διαπραγματεύονται συλλογικά και συνάπτουν σύμβαση με την εταιρεία X, η οποία προβλέπει μέγιστο χρόνο εργασίας 45 ωρών εβδομαδιαίως, ετήσια άδεια 26 ημερολογιακών ημερών και καθορισμένες αμοιβές με βάση το επίπεδο πείρας του κάθε αρχιτέκτονα.

Ανάλυση: Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους αρχιτέκτονες, όπως και οι λοιποί ανεξάρτητοι εργολήπτες, θεωρούνται εν γένει επιχειρήσεις για τους σκοπούς του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή εφαρμόζεται στις μεταξύ τους συμφωνίες. Ωστόσο, η σύμβαση που συνάπτεται μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους αρχιτεκτόνων και της εταιρείας X δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι πρόκειται για συλλογική σύμβαση σχετικά με τις συνθήκες εργασίας μεταξύ της εταιρείας X και προσώπων για τα οποία μπορεί να θεωρηθεί ότι βρίσκονται σε αντίστοιχη κατάσταση με εκείνη των εργαζομένων (όσον αφορά την οικονομική εξάρτησή τους). Στο παράδειγμα αυτό, οι αρχιτέκτονες εξαρτώνται οικονομικά από τον αντισυμβαλλόμενο τους (εταιρεία X), δεδομένου ότι αποκτούν το 90 % του εισοδήματός τους από την εν λόγω εταιρεία. Ως εκ τούτου, μπορούν να θεωρηθούν ενσωματωμένοι στην εταιρεία X.

3.2. Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που εργάζονται «παράλληλα» με εργαζομένους

- (26) Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που εκτελούν τα ίδια ή παρόμοια καθήκοντα «παράλληλα» με τους εργαζομένους για τον ίδιο αντισυμβαλλόμενο βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων. Οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους παρέχουν τις υπηρεσίες τους υπό τις εντολές του αντισυμβαλλομένου τους και δεν αναλαμβάνουν τους εμπορικούς κινδύνους της δραστηριότητας του αντισυμβαλλομένου ούτε απολαύουν επαρκούς ανεξαρτησίας όσον αφορά την άσκηση της συγκεκριμένης οικονομικής δραστηριότητας. Εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές/στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια να αποφασίσουν αν η συμβατική σχέση των αυτοαπασχολούμενων που εργάζονται παράλληλα με τους εργαζομένους θα πρέπει να επαναχαρακτηριστεί ως σχέση εξαρτημένης εργασίας. Ωστόσο, οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους θα πρέπει να εξακολουθούν να μπορούν να συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις με σκοπό τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους στις περιπτώσεις στις οποίες δεν έχουν επαναχαρακτηριστεί ως εργαζόμενοι. Αυτό έχει αναγνωριστεί από την πρακτική που ακολουθείται σε διάφορα κράτη μέλη, όπου οι συλλογικές συμβάσεις (ή ορισμένες διατάξεις αυτών) καλύπτουν τους εργαζομένους και τους αυτοαπασχολούμενους που δραστηριοποιούνται στον ίδιο τομέα ⁽²⁵⁾.
- (27) Συνεπώς, οι συλλογικές συμβάσεις που αφορούν τις συνθήκες εργασίας μεταξύ ενός αντισυμβαλλομένου και αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους που εκτελούν τα ίδια ή παρόμοια καθήκοντα «παράλληλα» με εργαζομένους για τον ίδιο αντισυμβαλλόμενο δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ. Το ίδιο ισχύει και για τις συλλογικές συμβάσεις οι οποίες, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία και/ή τις πρακτικές των κρατών μελών, καλύπτουν τόσο τους εργαζομένους όσο και τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους.

Παράδειγμα 4

Σενάριο: Η εταιρεία X διοργανώνει συναυλίες ορχήστρας και άλλες εκδηλώσεις κλασικής μουσικής. Πολλοί μουσικοί εργάζονται για την εταιρεία X, είτε ως εργαζόμενοι είτε ως αυτοαπασχολούμενοι, βάσει ετήσιων συμβάσεων. Οι μουσικοί αυτοί, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους, λαμβάνουν εντολές από τον πολιτιστικό διευθυντή της εταιρείας X σχετικά με τα έργα που πρέπει να εκτελέσουν, τον χρόνο και τον τόπο διεξαγωγής των δοκιμών, καθώς και τις εκδηλώσεις στις οποίες πρέπει να συμμετάσχουν. Η εταιρεία X είναι μέλος της Ένωσης Διοργανωτών Μουσικών Εκδηλώσεων, ενώ οι μουσικοί (εργαζόμενοι και αυτοαπασχολούμενοι) που εργάζονται για την εταιρεία X είναι μέλη της Ένωσης Μουσικών. Έχει συναφθεί συλλογική σύμβαση μεταξύ των δύο οργανώσεων, εκ των οποίων η καθεμία εκπροσωπεί τα συμφέροντα των μελών της. Με τη συλλογική σύμβαση αυτή θεσπίζεται ανώτατο όριο 45 ωρών εργασίας εβδομαδιαίως για όλους τους μουσικούς και τους χορηγείται ειδική άδεια 1 ημέρας μετά την εκτέλεση 3 συναυλιών εντός της ίδιας εβδομάδας.

⁽²⁵⁾ Βλ., για παράδειγμα, το άρθρο 14 της συλλογικής σύμβασης εργασίας στον τομέα του θεάτρου και του χορού στις Κάτω Χώρες, η οποία συνάφθηκε μεταξύ της Kunstenbond (ένωσης καλλιτεχνών) και της Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten (ολλανδικής ένωσης ερμηνευτικών τεχνών) για την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2022 έως την 31η Δεκεμβρίου 2023, η οποία είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση https://naark.nl/wp-content/uploads/2022/03/Cao-TD-2022-2023-V1_ENG_v.2.pdf βλ. επίσης το άρθρο 2 της συλλογικής σύμβασης για τους επαγγελματίες δημοσιογράφους, η οποία συνάφθηκε μεταξύ, αφενός, του Gospodarska zbornica Slovenije (Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Σλοβενίας), του Svet RTV Slovenija (Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης της Σλοβενίας) και της Združenje radijskih postaj Slovenije ter (Σλοβενικής Ένωσης Ραδιοφωνικών Σταθμών) και, αφετέρου, της Sindikat novinarjev Slovenije (Συνδικαλιστικής Ένωσης Σλοβένων Δημοσιογράφων), η οποία είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=KOLP49>.

Ανάλυση: Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους μουσικοί, όπως και οι λοιποί ανεξάρτητοι εργολήπτες, θεωρούνται εν γένει επιχειρήσεις για τους σκοπούς του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ και, ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή εφαρμόζεται στις μεταξύ τους συμφωνίες. Ωστόσο, οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους μουσικοί του παρόντος παραδείγματος βρίσκονται σε αντίστοιχη κατάσταση με εκείνη των εργαζομένων της εταιρείας X όσον αφορά την ιεραρχική σχέση εξάρτησης και την ομοιότητα των καθηκόντων. Εκτελούν τα ίδια καθήκοντα με τους μισθωτούς μουσικούς (δηλαδή εκτέλεση μουσικής για εκδηλώσεις), υπόκεινται στις ίδιες εντολές της εταιρείας X όσον αφορά το περιεχόμενο, τον τόπο και τον χρόνο των εκτελέσεων και προσλαμβάνονται για παρόμοιο χρονικό διάστημα με τους μισθωτούς μουσικούς. Ως εκ τούτου, η συλλογική σύμβαση που ρυθμίζει τους όρους εργασίας των εν λόγω αυτοαπασχολούμενων μουσικών που εργάζονται «παράλληλα» με τους μισθωτούς δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

3.3. Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που εργάζονται μέσω ψηφιακών πλατφορμών εργασίας

- (28) Η ανάδυση της οικονομίας των επιγραμμικών πλατφορμών και η παροχή εργασίας μέσω ψηφιακών πλατφορμών εργασίας έχουν δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα για ορισμένους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους, οι οποίοι βρίσκονται σε κατάσταση αντίστοιχη με εκείνη των εργαζομένων έναντι των ψηφιακών πλατφορμών εργασίας μέσω των οποίων ή στις οποίες παρέχουν την εργασία τους. Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους μπορεί να εξαρτώνται από ψηφιακές πλατφόρμες, ιδίως για τους σκοπούς της προσέγγισης πελατών, και ενδέχεται συχνά να έρχονται αντιμέτωποι με προσφορές εργασίας που καλούνται είτε να τις αποδεχθούν ως έχουν είτε να τις απορρίψουν, με ελάχιστο ή καθόλου περιθώριο διαπραγμάτευσης των συνθηκών εργασίας τους, συμπεριλαμβανομένης της αμοιβής τους. Οι ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας είναι συνήθως σε θέση να επιβάλλουν μονομερώς τους όρους και τις προϋποθέσεις που διέπουν τη σχέση, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση ή διαβούλευση με τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους.
- (29) Πρόσφατη νομολογία και νομοθετικές εξελίξεις σε εθνικό επίπεδο παρέχουν περαιτέρω ενδείξεις για τη συγκρισιμότητα των εν λόγω αυτοαπασχολούμενων με τους εργαζομένους. Στο πλαίσιο υποθέσεων που αφορούν τον χαρακτηρισμό του καθεστώτος απασχόλησης, τα εθνικά δικαστήρια/οι εθνικές αρχές αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο την εξάρτηση των επαγγελματιών από ορισμένα είδη πλατφορμών ή ακόμη και την ύπαρξη σχέσης εξαρτημένης εργασίας ⁽²⁶⁾. Στο ίδιο πνεύμα, ορισμένα κράτη μέλη έχουν θεσπίσει νομοθεσία ⁽²⁷⁾ που θεσμοθετεί τεκμήριο σχέσης εξαρτημένης εργασίας ή δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης για τους επαγγελματίες που παρέχουν υπηρεσίες σε ψηφιακές πλατφόρμες ή μέσω αυτών.
- (30) Ο όρος «ψηφιακή πλατφόρμα εργασίας» ορίζεται στο σημείο 2 στοιχείο δ). Οι ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας διαφέρουν από τις άλλες επιγραμμικές πλατφόρμες ως προς το ότι οργανώνουν την εργασία που εκτελείται από άτομα κατόπιν αιτήματος, μεμονωμένου ή επαναλαμβανόμενου, του αποδέκτη υπηρεσίας που παρέχεται από την πλατφόρμα. Η οργάνωση της εργασίας που εκτελείται από άτομα θα πρέπει να συνεπάγεται, οπωσδήποτε, σημαντικό ρόλο στην αντιστοίχιση της ζήτησης για την υπηρεσία με την προσφορά εργασίας από άτομο που έχει συμβατική σχέση με την ψηφιακή πλατφόρμα εργασίας και το οποίο είναι διαθέσιμο για την εκτέλεση συγκεκριμένου καθήκοντος, μπορεί δε να περιλαμβάνει και άλλες δραστηριότητες, όπως η επεξεργασία πληρωμών. Οι επιγραμμικές πλατφόρμες που δεν οργανώνουν την εργασία ατόμων, αλλά απλώς παρέχουν τα μέσα με τα οποία οι πάροχοι υπηρεσιών μπορούν να προσεγγίσουν τον τελικό χρήστη, για παράδειγμα μέσω της διαφήμισης προσφορών ή αιτημάτων παροχής υπηρεσιών ή μέσω της συγκέντρωσης και προβολής των διαθέσιμων παρόχων υπηρεσιών σε συγκεκριμένη περιοχή, χωρίς περαιτέρω ανάμιξη, δεν θα πρέπει να θεωρούνται ψηφιακές πλατφόρμες εργασίας. Για παράδειγμα, μια πλατφόρμα που απλώς συγκεντρώνει και εμφανίζει τα στοιχεία των διαθέσιμων υδραυλικών σε μια συγκεκριμένη περιοχή, επιτρέποντας με τον τρόπο αυτόν στους πελάτες να επικοινωνούν με τους υδραυλικούς προκειμένου να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους κατά παραγγελία, δεν θεωρείται ψηφιακή πλατφόρμα εργασίας, καθώς δεν οργανώνει την εργασία των υδραυλικών. Ο ορισμός των ψηφιακών πλατφορμών εργασίας θα πρέπει να περιορίζεται στους παρόχους υπηρεσίας για την οποία η οργάνωση της εργασίας που εκτελείται από άτομο, όπως η μεταφορά προσώπων ή εμπορευμάτων ή ο καθαρισμός, αποτελεί αναγκαίο και ουσιώδες και όχι απλώς ήσσονος σημασίας και αμιγώς παρεπόμενο στοιχείο.

⁽²⁶⁾ Για λεπτομερή επισκόπηση της νομολογίας σε εννέα κράτη μέλη της ΕΕ, στην Ελβετία και στο Ηνωμένο Βασίλειο, βλ. Hiebl, C., «Case Law on the Classification of Platform Workers: Trans-European Comparative Analysis and Tentative conclusions», *Comparative Labour Law & Policy Journal*, 2.5.2021, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3839603.

⁽²⁷⁾ Βλ., για παράδειγμα, Ισπανία, βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 9/2021, της 11ης Μαΐου 2021, για την τροποποίηση του αναδιατυπωμένου κειμένου του εργατικού κώδικα, που εγκρίθηκε με το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 2/2015, της 23ης Οκτωβρίου 2015, για τη διασφάλιση των εργασιακών δικαιωμάτων των ατόμων που ασχολούνται με τη διανομή στον τομέα των ψηφιακών πλατφορμών, Επίσημη Εφημερίδα του Κράτους αριθ. 113 της 12ης Μαΐου 2021, σελίδες 56733 έως 56738· Ελλάδα, Νόμος 4808/2021 για την Προστασία της Εργασίας - Σύσταση Ανεξάρτητης Αρχής «Επίθεωρηση Εργασίας» - Κύρωση της Σύμβασης 190 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για την εξάλειψη της βίας και παρενόχλησης στον κόσμο της εργασίας - Κύρωση της Σύμβασης 187 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για το Πλαίσιο Προώθησης της Ασφάλειας και της Υγείας στην Εργασία - Ενσωμάτωση της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1158 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουνίου 2019 για την ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής, άλλες διατάξεις του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και λοιπές επείγουσες ρυθμίσεις, ΦΕΚ Α' 101/19-6-2021.

- (31) Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, οι συλλογικές συμβάσεις μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και ψηφιακών πλατφορμών εργασίας, οι οποίες αφορούν τις συνθήκες εργασίας, δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

Παράδειγμα 5

Σενάριο: Μια ομάδα οδηγών που εργάζονται για πλατφόρμες μεταφοράς επιβατών αρχίζει διαπραγματεύσεις με την περιφερειακή ένωση των πλατφορμών μεταφοράς επιβατών με σκοπό τη σύναψη συλλογικής σύμβασης για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των οδηγών. Πριν από την έναρξη των διαπραγματεύσεων με τους οδηγούς, οι πλατφόρμες μεταφοράς επιβατών (μέλη της ένωσης) συντονίζουν τη διαπραγματευτική τους στρατηγική. Παράλληλα με τη συζήτηση σχετικά με τη στρατηγική τους για τη διαπραγμάτευση με τους οδηγούς, οι πλατφόρμες μεταφοράς επιβατών συζητούν επίσης το ενδεχόμενο να συμφωνήσουν μια ελάχιστη τιμή ανά διαδρομή. Τελικά, οι διαπραγματεύσεις μεταξύ της ένωσης των πλατφορμών και των οδηγών αποτυγχάνουν και δεν συνάπτεται συλλογική σύμβαση. Στη συνέχεια, η ένωση πλατφορμών μεταφοράς επιβατών εκδίδει απόφαση η οποία καθορίζει ελάχιστη τιμή 10 EUR ανά διαδρομή για τους καταναλωτές.

Ανάλυση: Μέσω της ένωσής τους, οι πλατφόρμες μεταφοράς επιβατών επιχειρούν να διαπραγματευτούν συλλογική σύμβαση με τους οδηγούς, με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των οδηγών. Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους οδηγών και της ένωσης πλατφορμών δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, ανεξάρτητα από το αν εν τέλει συνάπτεται σύμβαση ή όχι. Το ίδιο ισχύει για τον συντονισμό μεταξύ των πλατφορμών που προηγείται των διαπραγματεύσεων με τους οδηγούς, υπό την προϋπόθεση ότι ο εν λόγω συντονισμός είναι αναγκαίος και αναλογικός για τη διαπραγμάτευση συλλογικής σύμβασης που καλύπτεται από τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές.

Ωστόσο, οι συζητήσεις μεταξύ των πλατφορμών σχετικά με την ελάχιστη τιμή ανά διαδρομή που πρέπει να χρεώνεται στους καταναλωτές δεν αφορούν τις συνθήκες εργασίας. Δεδομένου ότι οι πλατφόρμες μεταφοράς επιβατών ανταγωνίζονται μεταξύ τους, ο εν λόγω συντονισμός σχετικά με τον καθορισμό των τιμών μεταξύ ανταγωνιστών ενδέχεται να συνιστά παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ ως εκ του αντικειμένου του.

Σε κάθε περίπτωση, η απόφαση που λαμβάνεται από την ένωση πλατφορμών μεταφοράς επιβατών για τον καθορισμό ελάχιστης τιμής ανά διαδρομή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος εγγράφου, διότι δεν είναι αποτέλεσμα συλλογικών διαπραγματεύσεων μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους. Είναι, αντίθετα, αποτέλεσμα συμφωνίας μεταξύ των μελών της ένωσης, δηλαδή των πλατφορμών (που αποτελούν τους αντισυμβαλλομένους).

Αντιστρόφως, εάν οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους οδηγοί και η ένωση πλατφορμών είχαν συμφωνήσει συλλογικά ελάχιστο ή πάγιο αντίτιμο (αμοιβή) 10 EUR ανά διαδρομή για τους οδηγούς (ανεξαρτήτως του τρόπου με τον οποίο το κόστος αυτό μετακυλιεται στους καταναλωτές), η συμφωνία αυτή θα είχε θεωρηθεί ότι αφορά τις συνθήκες εργασίας και, ως εκ τούτου, δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

4. Προτεραιότητες της επιτροπής στον τομέα της επιβολής της νομοθεσίας

- (32) Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που δεν βρίσκονται σε αντίστοιχη κατάσταση με εκείνη των εργαζομένων ενδέχεται, παρόλα αυτά, να δυσκολεύονται να επηρεάσουν τις συνθήκες εργασίας τους επειδή βρίσκονται σε ανίσχυρη διαπραγματευτική θέση έναντι του ή των αντισυμβαλλομένων τους. Ως εκ τούτου, ακόμη και αν δεν μπορεί να υποθεθεί ότι οι συλλογικές συμβάσεις τους δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ, οι εν λόγω αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους ενδέχεται στην πραγματικότητα να αντιμετωπίζουν δυσχέρειες παρόμοιες με εκείνες που αντιμετωπίζουν οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που ανήκουν στις κατηγορίες για τις οποίες γίνεται λόγος στα τμήματα 3.1, 3.2 και 3.3 του παρόντος εγγράφου. Για τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει εναντίον των ακόλουθων κατηγοριών συλλογικών συμβάσεων:

- 4.1. Συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους με έναν ή περισσότερους αντισυμβαλλομένους που διαθέτουν ορισμένο επίπεδο οικονομικής ισχύος

- (33) Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους που συναλλάσσονται με έναν ή περισσότερους αντισυμβαλλομένους οι οποίοι διαθέτουν ορισμένο επίπεδο οικονομικής ισχύος και, κατ' επέκταση, αγοραστικής δύναμης, ενδέχεται να μην έχουν επαρκή διαπραγματευτική ισχύ για να επηρεάσουν τις συνθήκες εργασίας τους. Στην περίπτωση αυτή, οι συλλογικές συμβάσεις μπορεί να αποτελούν θεμιτό μέσο για τη διόρθωση της ανισορροπίας στη διαπραγματευτική ισχύ μεταξύ των δύο πλευρών.

- (34) Συνεπώς, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει κατά των συλλογικών συμβάσεων σχετικά με συνθήκες εργασίας που συνάπτονται μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους σε περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει τέτοια ανισορροπία στη διαπραγματευτική ισχύ⁽²⁸⁾, η οποία τεκμαίρεται ότι υφίσταται σε καθεμιά από τις ακόλουθες περιπτώσεις:
- α) όταν αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διαπραγματεύονται ή συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις με έναν ή περισσότερους αντισυμβαλλομένους που αντιπροσωπεύουν το σύνολο του οικείου τομέα ή κλάδου·
 - β) όταν αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους διαπραγματεύονται ή συνάπτουν συλλογικές συμβάσεις με αντισυμβαλλόμενο του οποίου ο συνολικός ετήσιος κύκλος εργασιών και/ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού υπερβαίνει τα 2 εκατ. EUR ή του οποίου ο αριθμός απασχολούμενων είναι ίσος προς ή μεγαλύτερος από 10 άτομα, ή με περισσότερους αντισυμβαλλομένους που από κοινού υπερβαίνουν ένα από αυτά τα όρια⁽²⁹⁾.
- (35) Ανισορροπία στη διαπραγματευτική ισχύ μπορεί να υπάρχει και σε άλλες περιπτώσεις, ανάλογα με τις εκάστοτε υποκείμενες περιστάσεις.

Παράδειγμα 6

Σενάριο: Οι εταιρείες Φ, Χ και Ψ παρέχουν υπηρεσίες συντήρησης και επισκευής αυτοκινήτων. Ο συνολικός κύκλος εργασιών της εταιρείας Φ ανέρχεται σε 700 000 EUR, της εταιρείας Χ σε 1 εκατ. EUR και της εταιρείας Ψ σε 500 000 EUR. Οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους τεχνικοί που εργάζονται για τις εταιρείες αυτές ως ανεξάρτητοι πάροχοι υπηρεσιών δεν είναι ικανοποιημένοι με τις χαμηλές αμοιβές τους και τις ελλείψεις συνθήκες όσον αφορά την ασφάλειά τους και αποφασίζουν να διαπραγματευθούν από κοινού με τις εταιρείες Φ, Χ και Ψ προκειμένου να βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας τους. Οι τρεις εταιρείες αρνούνται να διαπραγματευθούν, ισχυριζόμενες ότι οποιαδήποτε συλλογική σύμβαση με τους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους τεχνικούς θα συνιστούσε παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ.

Ανάλυση: Τόσο οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους τεχνικοί όσο και οι τρεις εταιρείες παροχής υπηρεσιών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας είναι επιχειρήσεις για τους σκοπούς του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ. Το τεκμήριο της ανισορροπίας στη διαπραγματευτική ισχύ δεν θα ίσχυε εάν καθεμιά από τις εταιρείες Φ, Χ και Ψ διαπραγματευόταν σε ανεξάρτητη βάση, δεδομένου ότι καμία από αυτές δεν πληροί το όριο του κύκλου εργασιών των 2 εκατ. EUR, που καθορίζεται στο σημείο 34 του παρόντος εγγράφου. Ωστόσο, το τεκμήριο ισχύει πράγματι εάν οι τρεις εταιρείες διαπραγματεύονται συλλογικά, δεδομένου ότι ο συνολικός κύκλος εργασιών των τριών εταιρειών υπερβαίνει το όριο του κύκλου εργασιών των 2 εκατ. EUR. Στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει εναντίον συλλογικών διαπραγματεύσεων και συμφωνιών που αφορούν τις συνθήκες εργασίας μεταξύ των αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους τεχνικών και των τριών εταιρειών παροχής υπηρεσιών στον τομέα της αυτοκινητοβιομηχανίας.

4.2. Συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους σύμφωνα με την εθνική ή την ενωσιακή νομοθεσία

- (36) Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο εθνικός νομοθέτης, επιδιώκοντας την επίτευξη κοινωνικών στόχων, έχει λάβει μέτρα για να αντιμετωπίσει μια ανισορροπία στη διαπραγματευτική ισχύ που συναντούν ορισμένες κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους, είτε α) παρέχοντας στα πρόσωπα αυτά το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης είτε β) αποκλείοντας από το πεδίο εφαρμογής του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού τις συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους σε ορισμένα επαγγέλματα. Όταν η εν λόγω εθνική νομοθεσία επιδιώκει την επίτευξη κοινωνικών στόχων, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει κατά συλλογικών συμβάσεων σχετικά με συνθήκες εργασίας οι οποίες αφορούν κατηγορίες αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους οι οποίες υπάγονται στην εθνική νομοθεσία.

Παράδειγμα 7

Σενάριο: Το εθνικό δικαίο ανταγωνισμού του κράτους μέλους Α αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του τις συμφωνίες που συνάπτονται από ορισμένους αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους στον πολιτιστικό τομέα.

Ανάλυση: Το κράτος μέλος Α έχει θεσπίσει τομεακή εξαίρεση από το εθνικό δικαίο του ανταγωνισμού βάσει κοινωνικών στόχων. Αυτό σημαίνει ότι οι συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται μεταξύ ατόμων που καλύπτονται από την εξαίρεση και επιχειρήσεων στις οποίες τα άτομα αυτά παρέχουν τις υπηρεσίες τους δεν θεωρούνται αντιαγωνιστικές βάσει του εθνικού δικαίου του ανταγωνισμού. Επομένως, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει κατά συλλογικών συμβάσεων που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους που καλύπτονται από το εθνικό μέτρο.

⁽²⁸⁾ Οι παρούσες κατευθυντήριες γραμμές δεν θα πρέπει να ερμηνεύονται υπό την έννοια ότι θεσπίζουν (θετική) προτεραιότητα της Επιτροπής για την επιβολή της νομοθεσίας όσον αφορά τις συλλογικές διαπραγματεύσεις και συμβάσεις μεταξύ αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους και του ή των αντισυμβαλλομένων τους σε περιπτώσεις στις οποίες δεν υπάρχει τέτοια ανισορροπία στη διαπραγματευτική ισχύ.

⁽²⁹⁾ Όπως υπολογίζονται σύμφωνα με τον τίτλο 1 του παραρτήματος της σύστασης της Επιτροπής, της 6ης Μαΐου 2003, σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, των μικρών και των μεσαίων επιχειρήσεων (ΕΕ L 124 της 20.5.2003, σ. 36).

Παράδειγμα 8

Σενάριο: Το εργατικό δίκαιο του κράτους μέλους Β θεσπίζει το δικαίωμα των αυτοαπασχολούμενων μεταφραστών οπτικοακουστικών μέσων να διαπραγματεύονται συλλογικά με τις εταιρείες στις οποίες παρέχουν τις υπηρεσίες τους.

Ανάλυση: Ο εθνικός νομοθέτης του κράτους μέλους Β έχει χορηγήσει ρητά το δικαίωμα συλλογικής διαπραγμάτευσης σε ορισμένους αυτοαπασχολούμενους, και συγκεκριμένα στους αυτοαπασχολούμενους μεταφραστές οπτικοακουστικών μέσων. Η εν λόγω εθνική νομοθεσία, η οποία επιδιώκει κοινωνικό στόχο, αποσκοπεί στη διόρθωση της ανισορροπίας στη διαπραγματευτική ισχύ μεταξύ των εν λόγω αυτοαπασχολούμενων και των εταιρειών στις οποίες παρέχουν τις υπηρεσίες τους. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει κατά συλλογικών συμβάσεων που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους μεταφραστές οπτικοακουστικών μέσων που καλύπτονται από την εθνική νομοθεσία.

- (37) Στο ίδιο πνεύμα, η νομοθεσία της Ένωσης μπορεί να αναγνωρίζει το δικαίωμα ορισμένων αυτοαπασχολούμενων χωρίς υπαλλήλους να επικαλούνται συλλογικές συμβάσεις με σκοπό τη διόρθωση ανισορροπίας στη διαπραγματευτική ισχύ έναντι του ή των αντισυμβαλλομένων τους.
- (38) Τούτο ισχύει στην περίπτωση της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ⁽³⁰⁾ (γνωστής ως «οδηγία για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας»), με την οποία έχει θεσπισθεί η αρχή ότι οι δημιουργοί και οι ερμηνευτές ⁽³¹⁾ δικαιούνται να λαμβάνουν δέουσα και αναλογική αμοιβή όταν παρέχουν άδεια ή μεταβιβάζουν τα αποκλειστικά τους δικαιώματα για την εκμετάλλευση των έργων τους ή άλλων αντικειμένων προστασίας δυνάμει δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων ⁽³²⁾. Οι δημιουργοί και οι ερμηνευτές συνήθως βρίσκονται σε ασθενέστερη συμβατική θέση σε σύγκριση με τον ή τους αντισυμβαλλομένους τους ⁽³³⁾, και η οδηγία (ΕΕ) 2019/790 προβλέπει τη δυνατότητα ενίσχυσης της συμβατικής τους θέσης προκειμένου να διασφαλίζεται εύλογη αμοιβή στις συμβάσεις που συνάπτουν σχετικά με την εκμετάλλευση των έργων τους ⁽³⁴⁾. Η οδηγία (ΕΕ) 2019/790 παρέχει στα κράτη μέλη την ευελιξία να εφαρμόζουν την αρχή αυτή με τη χρήση διαφόρων μηχανισμών (συμπεριλαμβανομένων των συλλογικών διαπραγματεύσεων), υπό τον όρο ότι συμμορφώνονται με το δίκαιο της Ένωσης ⁽³⁵⁾.
- (39) Σύμφωνα με τις διατάξεις της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790 για τις οποίες γίνεται λόγος στο σημείο 38 του παρόντος εγγράφου, και με την επιφύλαξη των λοιπών διατάξεων της εν λόγω οδηγίας, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει κατά συλλογικών συμβάσεων που συνάπτονται από αυτοαπασχολούμενους χωρίς υπαλλήλους δημιουργούς ή ερμηνευτές με τον ή τους αντισυμβαλλομένους τους σύμφωνα με τα εθνικά μέτρα που έχουν θεσπιστεί δυνάμει της εν λόγω οδηγίας.

⁽³⁰⁾ Οδηγία (ΕΕ) 2019/790 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, για τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας και τα συγγενικά δικαιώματα στην ψηφιακή ενιαία αγορά και την τροποποίηση των οδηγιών 96/9/ΕΚ και 2001/29/ΕΚ (ΕΕ L 130 της 17.5.2019, σ. 92).

⁽³¹⁾ Όλοι οι δημιουργοί και οι ερμηνευτές καλύπτονται από το άρθρο 18 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790, με εξαίρεση τους δημιουργούς προγραμμάτων ηλεκτρονικού υπολογιστή κατά την έννοια του άρθρου 2 της οδηγίας 2009/24/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, για τη νομική προστασία των προγραμμάτων ηλεκτρονικών υπολογιστών (ΕΕ L 111 της 5.5.2009, σ. 16). Άρθρο 23 παράγραφος 2 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790.

⁽³²⁾ Αιτιολογική σκέψη 72 και άρθρο 18 παράγραφος 1 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790. Βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 73 της εν λόγω οδηγίας, σύμφωνα με την οποία η αμοιβή των δημιουργών και των ερμηνευτών θα πρέπει να είναι «κατάλληλη και αναλογική προς την πραγματική ή δυνητική οικονομική αξία των δικαιωμάτων για τα οποία χορηγείται άδεια χρήσης ή τα οποία μεταβιβάζονται, λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή του δημιουργού ή του ερμηνευτή στο συνολικό έργο ή άλλο αντικείμενο προστασίας και όλες τις άλλες περιστάσεις της υπόθεσης, όπως οι πρακτικές της αγοράς ή η πραγματική εκμετάλλευση του έργου».

⁽³³⁾ Αιτιολογική σκέψη 72 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790.

⁽³⁴⁾ Συλλογικές διαπραγματεύσεις είναι επίσης δυνατό να χρησιμοποιούνται στις περιπτώσεις που καθορίζονται στο άρθρο 19 παράγραφος 5, στο άρθρο 20 παράγραφος 1 και στο άρθρο 22 παράγραφος 5 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790.

⁽³⁵⁾ Αιτιολογική σκέψη 73 και άρθρο 18 παράγραφος 2 της οδηγίας (ΕΕ) 2019/790. Ειδικότερα, στην αιτιολογική σκέψη 73 προβλέπεται ότι «[τ]α κράτη μέλη θα πρέπει να είναι ελεύθερα να εφαρμόζουν την αρχή της κατάλληλης και αναλογικής αμοιβής μέσω διαφορετικών υφιστάμενων ή νέων μηχανισμών που εισάγονται, οι οποίοι μπορούν να περιλαμβάνουν συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλους μηχανισμούς, υπό την προϋπόθεση ότι οι μηχανισμοί αυτοί είναι σύμφωνοι με το εφαρμοστέο δίκαιο της Ένωσης».

- (40) Το σημείο 39 του παρόντος εγγράφου δεν εφαρμόζεται στις συλλογικές διαπραγματεύσεις που συνάπτονται στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων οργανισμών συλλογικής διαχείρισης ή ανεξάρτητων οντοτήτων διαχείρισης ⁽³⁶⁾, δεδομένου ότι οι εν λόγω δραστηριότητες εξακολουθούν να υπόκεινται στις διατάξεις της οδηγίας 2014/26/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου ⁽³⁷⁾ η οποία εφαρμόζεται με την επιφύλαξη της εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης ⁽³⁸⁾.

Παράδειγμα 9

Σενάριο: Η εταιρεία Υ ασχολείται με την έκδοση εφημερίδων και περιοδικών. Διάφοροι δημοσιογράφοι που εργάζονται ως ελεύθεροι επαγγελματίες συνεισφέρουν με άρθρα στις εκδόσεις της εταιρείας. Η εταιρεία αμείβει τους δημοσιογράφους με βάση τα άρθρα που δημοσιεύονται σε κάθε εφημερίδα ή περιοδικό. Οι δημοσιογράφοι δεν είναι ικανοποιημένοι με το ύψος της αμοιβής που λαμβάνουν από την εταιρεία Υ και γι' αυτό διαπραγματεύονται και συμφωνούν συλλογικά με την εταιρεία αύξηση κατά 20 % των δικαιωμάτων (αμοιβών) που οφείλει να τους καταβάλλει.

Ανάλυση: Σύμφωνα με τις παρούσες κατευθυντήριες γραμμές, η Επιτροπή δεν θα παρεμβαίνει εναντίον της συλλογικής σύμβασης που συνάπτουν οι αυτοαπασχολούμενοι χωρίς υπαλλήλους (ελεύθεροι επαγγελματίες) δημοσιογράφοι με την εταιρεία Υ, δεδομένου ότι η σύμβαση συνάπτεται σύμφωνα με την οδηγία (ΕΕ) 2019/790.

⁽³⁶⁾ Ως «οργανισμός συλλογικής διαχείρισης» νοείται κάθε οργανισμός που εξουσιοδοτείται από τον νόμο ή μέσω εκχώρησης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας, για τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων εξ ονόματος περισσότερων του ενός δικαιούχων, για το συλλογικό όφελος αυτών των δικαιούχων, ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό του, και ο οποίος πληροί ένα από ή αμφότερα τα ακόλουθα κριτήρια: α) ανήκει στα μέλη του ή ελέγχεται από αυτά· β) έχει οργανωθεί σε μη κερδοσκοπική βάση. Ως «ανεξάρτητη οντότητα διαχείρισης» νοείται κάθε οργανισμός που εξουσιοδοτείται από τον νόμο ή μέσω εκχώρησης, άδειας ή οποιασδήποτε άλλης συμβατικής συμφωνίας, για τη διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας ή συγγενικών δικαιωμάτων εξ ονόματος περισσότερων του ενός δικαιούχων, για το συλλογικό όφελος των εν λόγω δικαιούχων, ως αποκλειστικό ή κύριο σκοπό του, και ο οποίος: α) δεν ανήκει σε δικαιούχους ούτε ελέγχεται από αυτούς, άμεσα ή έμμεσα, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει· και β) έχει οργανωθεί σε μη κερδοσκοπική βάση· άρθρο 3 στοιχεία α) και β) της οδηγίας 2014/26/ΕΕ (βλ. υποσημείωση αριθ. 37 κατωτέρω).

⁽³⁷⁾ Οδηγία 2014/26/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2014, για τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και συγγενικών δικαιωμάτων καθώς και τη χορήγηση πολυμεσικών αδειών για επιγραμμικές χρήσεις μουσικών έργων στην εσωτερική αγορά (ΕΕ L 84 της 20.3.2014, σ. 72).

⁽³⁸⁾ Αιτιολογική σκέψη 56 της οδηγίας 2014/26/ΕΕ.